




Kültür Rotaları ve Rota Geliştirme Süreci: Menteşe Kentsel Sit Alanı Kültür Rotalarının Geliştirilmesi

Cultural Routes and Route-Developing Process: A Study on Cultural Route-Developing of Menteşe Urban Protected Area¹

Meltem Altınay Özdemir² 

Öz

Bu çalışma, kültür rotaları ve rota geliştirme süreci hakkında bilgi vermekte ve Muğla Menteşe Kentsel Sit Alanı özelinde kültür rotalarının geliştirilme sürecini irdelemektedir. Çalışma, kültür rotalarının geliştirilme sürecinin kapsamlı olarak açıklanmasını ve Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotalarının tasarlanmasını amaçlamaktadır. Rota kurgularının tasarlanmasında kullanılan veriler, Menteşe Kentsel Sit Alanı'na yapılan sistemli saha gezilerinden elde edilmiştir. 2021 yılının Eylül-Kasım ayları arasında gerçekleşen saha gezilerinin dördü, rota geliştirme süreci öncesinde; ikisi ise rota kurgularının tasarlanmasının ardından gerçekleştirilmiştir. Rota kurgularının tasarlanmasında "Kültürel Rota Planlama Modeli" benimsenmiştir. Bu kapsamda dört aşamalı bir model izlenmiştir: (i) Altyapı: Süreç Hazırlığı, (ii) Bakış: Araştırma ve Değerlendirme, (iii) Planlama: Bölgesel Rota Kurgusu, (iv) Yönetim: Gerçekleştirme ve Tanıtım Süreci. Rota geliştirme sürecinde durum analizi, sınıflandırma ve haritalandırma çalışmalarından faydalanılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın ikinci kısmında Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotaları ile ilgili bulgulara ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Rotaları, Kültür Turizmi, Rota Geliştirme, Rota Temelli Turizm, Menteşe

ABSTRACT

This study enlightens the cultural routes and the route-developing process; and scrutinizes the cultural route-developing process in the Menteşe Urban Protected Area, Muğla, Turkey. The study aims to explain the cultural route-development process and to design the cultural routes of the Menteşe Urban Protected Area. The data used in the design of the routes were obtained from systematic field trips made to the urban protected area. Four of the field trips that took place between September and November 2021 were prior to the route-developing process; two of them were carried out after the route sketches were designed. The "Cultural Route Planning Model" was adopted in the route development. A four-stage model was followed: (i) Infrastructure: Process Preparation, (ii) Overview: Research and Evaluation, (iii) Planning: Regional Route-Creating, (iv) Management: Realization and Promotion Process. The route-development process used situation analysis, classification, and mapping. Therefore, in the second part of the study, results, and suggestions about the cultural routes of the Menteşe Urban Protected Area are presented.

Keywords: Cultural routes, Cultural Tourism, Route Development, Route-Based Tourism, Menteşe

¹ Bu çalışma, GEKA 2021 yılı teknik destek programı tarafından desteklenen "Menteşe Kentsel Sit Alanında Turist Rehberliği Eğitimi" başlıklı projede eğitmen ve danışman olarak görev alan araştırmacının "Rota Geliştirme ve Menteşe Kentsel Sit Alanında Kültür Rotaları" eğitimi için hazırladığı materyallerinden oluşmaktadır.

² **Corresponding Author:** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, meltemozdemir@mu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3002-6127.



GİRİŞ:

Kültür rotası, ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği (ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği, 2015) tarafından 2015 yılında hazırlanan Kültür Rotaları Hazırlama Rehberi'ne göre; “sonradan oluşturulan ya da geçmişte gerçekten kullanılmış, üzerinde miras öğelerini taşıyan ve önemini bu miras sayesinde kazanan, kırsal kalkınma ve turizmin geliştirilmesi gibi amaçlarla geliştirilebilen, yerel, bölgesel veya ulusal ölçekli bir ulaşım koridoru” şeklinde tanımlanmaktadır. Kültür rotası; kültürel miras alanlarının bir tema kapsamında tanımlanmasıyla sınırları belirlenen fiziksel güzergâhı ifade etmektedir (Xian, 2005). Kültür rotaları, çeşitli temalarda özellikle Avrupa’da (Cojocariu, 2015), ICOMOS, UNESCO ve Avrupa Konseyi tarafından ağırlık verilen projelerin başında gelmektedir (Terzić ve Bjeljic, 2016). Somut ve somut olmayan kültürel mirasın bir arada sentezlendiği, şehirlerin birbirine bağlanarak bir koridor oluşturduğu kültür rotaları turizm aktivitelerini araç olarak kullanarak bölge kalkınmasına ve kıt kaynakların kontrollü kullanımıyla sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır (Shishmanova, 2015). Bununla birlikte rota ziyaretçilerinin konaklama, yeme-içme vb. ihtiyaçlarının yerel halk tarafından karşılanmasıyla yerel halkın turizmden pay almasına yardımcı olmaktadır. Dünyanın her bir coğrafi kesiminde geçmişte kullanılmış olan ya da sonradan yapıp hala kullanılmakta olan güzergahlar bulunmaktadır. Bu güzergahların tümü sistemli bir plan dahilinde, ortak bir amaç için bir araya gelen paydaşların desteğiyle kültür rotaları olarak turizme kazandırılabilir. Bu rotaların başarılı örneklerini Avrupa’da (örn. Transromanica), Orta Asya’da (örn. İpek Yolu) ve Türkiye’de (örn. Likya Yolu, Aziz Paul Yolu, Frig Yolu) görmek mümkündür (bkz. Avrupa Konseyi, 2022; Kültür Rotaları Derneği, 2022).

Araştırma problemi

Kültür rotaları, turizm gelirinین eşit dağılımının sağlanabilmesi ve taşıma kapasitesi sorunlarının çözülebilmesi için bir çözüm olarak düşünülmektedir. Ayrıca unutulmuş ya da saklı kalan kültürel değerlerin canlandırılmasına katkıda bulunmaktadır (McCormack, 2017). Bu çalışma, kültür rotalarının önemine dikkat çekmekle birlikte rota geliştirme sürecinde dikkat edilmesi gereken temel noktaları vurgulamaktadır. Rota geliştirme çalışmaları, sistemli bir planlamayı takip eden, uzun ve karmaşık bir süreçtir. Dolayısıyla rotanın eksiksiz ve hatasız tasarımı ya da sapmaların göz önüne alınarak tasarlanması rotanın başarısında rol oynamaktadır. Rotanın başarısı, rota geliştirme süreci sonrasında gerçekleşen konumlandırma çalışmalarına bağlıdır. Bu kapsamda rota geliştirme süreci, beklenen amaçlar için bir başlangıç noktasıdır.

Araştırmanın problemi, kültür turizmi potansiyeline sahip olan Menteşe’nin turizme kazandırılması için mevcut durumunun ne olduğunun ve alana özgü kültür rotalarının nasıl olabileceğinin ortaya konmasıdır. Menteşe Kentsel Sit Alanı, kültürel dokusuyla Beypazarı (Ankara) ve Safranbolu’ya (Karabük) benzemesinin yanı sıra özgün dokusunu hala korumaktadır. Muğla yöruk kültürünün yaşatıldığı, yöresel yemeklerin ve ürünlerin sunulduğu, Türk ve Rum evleriyle geleneksel sivil mimari örneklerinin bulunduğu dar sokaklarıyla Menteşe, Muğla kültürünün görüldüğü nadir yerlerden biridir. Ancak taşıdığı özgün özelliklere rağmen Muğla’nın ünlü turizm merkezleri arasında kalması, Menteşe’nin turizm açısından arka planda kalmasına yol açtığı dikkat çekmektedir. Menteşe, sahip olduğu turizm potansiyeli ile Muğla’nın deniz turizminin yanı sıra kültür turizmi için de elverişli olduğunu göstermektedir. Bodrum, Marmaris, Akyaka ve Fethiye gibi turizm açısından önemli destinasyonların yanında kültür turizmi destinasyonu olarak Menteşe’nin ön plana çıkması, bir takım yatırım faaliyetlerini gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda kültür rotaları aracılığı ile saklı kalan kültürel mirasın görünürlüğünün sağlanması mümkündür. Cojocariu’nun (2015) ve del Pilar Hurtado-Yugcha ve diğerlerinin (2022) benimsedikleri bakış açısıyla bu çalışma, bölgenin markalaşmasına ve tanıtımına yardımcı olmak, bölge turizmine ve ekonomisine katkı sağlamak ve otantik kültürün korunmasını teşvik etmek amacıyla Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotalarının potansiyelini irdelemektedir. Bu doğrultuda çalışma, kültür rotalarının geliştirilme sürecinin sistemli ve kapsamlı

olarak açıklanmasını ve Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotası kurgularının tasarlanmasını amaçlamaktadır. Araştırma soruları şu şekildedir:

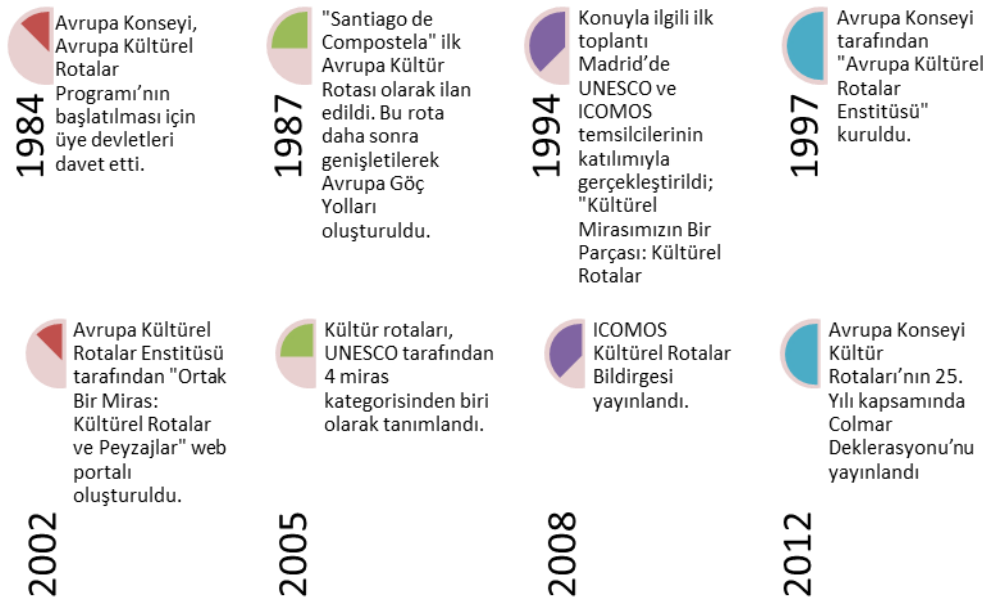
- AS₁: Kültür rotaları kapsamında Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın mevcut durumu nedir?
 AS₂: Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotaları için hangi kaynaklar kullanılabilir?
 AS₃: Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotalarının kurguları nasıl olmalıdır?

1. Kültür Rotası: Terminoloji ve Kavramın Gelişimi

Kültür rotası kavramı, özellikle ICOMOS, UNESCO ve Avrupa Konseyi'nin ortak çabalarının da yardımıyla 1960'ardan beri Avrupa'nın en önemli kültürel mekânları ve bunların kültürel yolculuklar yoluyla boş zaman kültürüne dâhil edilmesi hakkında toplu farkındalığa dikkat çeken raporlar kapsamında tartışılmaktadır (Durusoy, 2014, s. 9). Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) kültür rotasını "...belirli bir kültür rotasında yer alabilecek anıtlar, kentsel yapılar, kültürel peyzajlar, somut olmayan kültürel miras varlıklarının önemini artırarak ortak bir sistem içine dâhil eder" şeklinde nitelendirmektedir (ICOMOS, 2008). ICOMOS Kültür Rotaları, Uluslararası Bilimsel Komitesi (CIIC) tarafından hazırlanmış ve Ekim 2008 tarihinde Québec'de (Kanada) ICOMOS' un 16. Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bu rapor kapsamında kültür rotası, belirli bir amaca hizmet etmek için oluşturulmuş bir güzergâh veya farklı amaçlar için kullanılan, daha önceden var olan güzergâhlardan yararlanan bir rota olabilir (ICOMOS, 2008, s. 2).

Turizm terminolojisine göre kültürel rotalar, tarihsel öneme sahip, ortak bir tematik payda altında bir bütün olarak sunulabilen (Avrupa Konseyi, 2011) ve hizmet tesisleri tarafından turist ziyaretlerine göre işaretlenen, yorumlanan ve uyarlanan belirli bir yol (fiziksel, somut) veya yolun uzantısı olarak tanımlanabilir. Kültür rotaları farklı zaman dilimlerinden farklı kültürleri, inançları ve yaşam tarzlarını yansıtmaktadır. Kültürel rotaların önemli bir boyutu bir bölgenin somut ve somut olmayan mirası üzerindeki doğrudan etkisi gibi görünmektedir; bu nedenle rota, koruma, popülerleştirme ve miras yönetiminin önemli bir bileşeni haline gelir (Gawet, 2012). Kültür rotaları kapsamında en temel bileşenler, "somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleri ile doğal oluşumlar" olarak verilebilir. Dolayısıyla rota kaynaklarını tarihi kentler (kentsel alanlar), kırsal yerleşimler (köyler, kasabalar), geleneksel yaşam, antik yerleşimler, tekil tarihi yapılar (kilise, kale, köprü vb.), doğal çevre ve yaban hayatı olarak tanımlamak gerekmektedir (ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği, 2015).

Şekil 1. Kültür Rotası Kavramının Gelişim Süreci



Kaynak: ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği (2015, ss. 14,15).

2. Kültür Rotalarının Geliştirilme Nedenleri

Kültürel bir rota oluşturmanın en önemli nedeni, turizmin gelişmesine yardımcı olma isteği olmuştur. Bununla birlikte, kültürel bir rota oluşturmanın ilk aşamalarından birini oluşturan bölgesel kültürün (hem somut, hem de somut olmayan miras) ortaya çıkma süreci, bölge bilincinin yükselmesini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu durum bölgelerin kültürel zenginliğini artırmış ve güzergâhların yaratıcılarını çalışmaya devam etme konusunda motive etmiştir (Góral, 2016).

Weaver'e (1995) göre, turizm rotaları çevrenin korunmasına ve ziyaretçi yönetimine yardımcı olmakta ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır (Strauss ve Lord, 2001; Briedenhann ve Wickens, 2004; Aşan ve Yolal, 2020). Kültürel rotalar, bölgesel ekonomiyi canlandırmaya ve turistleri bu alanlara çekmeye yardımcı olabileceğinden, kırsal alanlar için bir kalkınma aracı olarak kullanılmaktadır (Majdoub, 2010). Bu kapsamda kültür rotaları, kültürel mirası canlandırmak, tanıtmak ve korumak için yenilikçi bir araç olarak kabul edilmektedir (McCormack, 2017).

Kültür rotaları, genel olarak bir bölgenin en çok öne çıkan değerlerini sunan güzergâhlar olarak kabul edilmektedir (Murray ve Graham, 1997). Ancak bunun dışında, dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, rotanın içerdiği değerlerin ve kaynakların birbiri ile etkinleştirilmesi ve entegrasyonudur (Kamińska, 2013). Aslında her ikisinin de bir bölgenin kültürel deneyiminin karakteri üzerinde sadece turistler için değil, aynı zamanda yerli halk arasında da önemli etkisi vardır. Kültürel rotalar, tüketicilerine yeni bir kültürel katılım modeli sunmaktadır. Hem yerli halkın hem de turistlerin, gerçek yolculuk yoluyla kültür ve tarihle etkileşimi deneyimlemelerine izin vermektedir (Góral, 2016). Kültür rotaları sadece bir ek gelir kaynağı olarak değil, hepsinden öte, somut olmayan kültürel mirası korumak, onları daha geniş kitlelerle paylaşmak ve sanatsal çıktılarını sunmak için bir fırsat olarak görülmektedirler (Góral, 2016).

Kültür rotalarının turistik kimlik kazanmasıyla sağlayacağı faydaları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Meyer, 2004, s. 14):

- Turistlerde ilgi uyandırması;
- Ziyaretçilerin yayılması ve turizmden elde edilen gelirin dağılımı, dolayısıyla ekonomik faydaların daha eşit dağılımı;
- Turistlerin kalış süresinin ve harcamalarının artması;
- Bağımsız olarak ziyaretçileri zaman ve para harcamaya ikna etme potansiyeline sahip olmayan birkaç çekici unsuru birbirine bağlamak;
- Destinasyonun genel çekiciliğinin artması;
- Turizm ürününün sürdürülebilirliğini arttırması;
- Turist dağılımıyla taşıma kapasitesi yönetimini kolaylaştırması;
- Olumsuz çevresel etkileri azaltması.

3. Kültür Rotalarının Sınıflandırılması

Kültür rotalarının geliştirilme amaçlarına yönelik çeşitli niteliklerde sınıflandırılması mümkündür. Ancak rotanın başarılı olması, tüm sınıflandırmaların ortak noktasıdır. Aynı sonuca farklı süreçlerin izlenerek ilerlemesi rotaların temasına bağlıdır. ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği (2015, s. 17), özellikle tarihi özelliklerine göre rotaları iki grupta ele almaktadır. Bunlar "tarihin belirli bir döneminde gerçekten kullanılmış ulaşım güzergâhları" (i) ve "geçmişte kullanılmamış ancak çeşitli amaçlarla günümüzde planlanmış ve geliştirilmiş rotalar" (ii) şeklindedir. Örnek olarak, ticaret yolları (İpek Yolu), kutsal yollar, antik yollar (Via Appia), göç yolları, askeri güzergâhlar (İstiklal Yolu, Haçlı Yolu), önemli kişilerin rotaları (Büyük İskender yolu, Evliya Çelebi yolu, St. Paul yolu) verilebilmektedir.

Tarihte dini, askeri ve ticari gibi amaçlarla kullanılmış olan güzergahların tekrar canlandırıldığı kültür rotaları, bir zamanlar düzenli ve toplu nüfus hareketlerine tanıklık etmiştir. Dolayısıyla kentler arası etkileşimin kaynağı olmuşlardır. Döneminde önemli olan bu güzergahların bir bölümü mil taşları, yer döşemeleri, yapı taşları, köprüler, kapılar, hanlar, kervansaraylar, kaleler gibi fiziki unsurlarla bugüne ulaşabilmiştir (ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği, 2015).

Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü (Interreg-central.eu, 2022), kültür rotalarını bölgesel, doğrusal ve ağ rotaları şeklinde gruplandırmaktadır.

- Bölgesel Rotalar (Territorial Routes): Ortak bir temaya sahip bölgeleri içeren, genellikle coğrafi olarak “yoğunlaşmış”, birbirine yakın güzergahlar. Bu tür rotalara bazı örnekler: El Legado del Andalusi, Zeytin Ağacı Rotaları, İter Vitis Rotası.
- Doğrusal Rotalar (Linear Routes): Farklı bölgeleri birbirine bağlayan ve gelişimlerini etkileyen, tarihi olaylar/olgularla vb. bağlantılı seyahat ve ticaret için kullanılan yollar. Yolların arkasındaki tarih, bölgeleri bir arada tutan bağlantı unsuru ve ortak temadır. Bu tür rotalara bazı örnekler: Santiago de Compostela, Via Francigena, Via Regia, Huguenot ve Waldensian Trail.
- Ağ (Takımadalar) Rotaları (Reticular Pattern-Archipelago): Ortak bir tema ile birbirine bağlanan, bölgesel sürekliliği olmayan, ortak bir konu ve ortak hikâye ile ilgi çekici noktalar ağı oluşturan rotalar. Tek tek sitelerin, şehirlerin bölümlerinin, tüm şehirlerin vb. bir derlemesi olabilirler. Bu ağlar genellikle karmaşık ve çoğuldur. Bu tür rotalara bazı örnekler: Yahudi Mirası, Transromanica, Tarihi Termal Kentler vb.

3.1. Avrupa KONSEYİ Kültür Rotaları

2022 yılı itibariyle Avrupa Konseyi tarafından desteklenen 49 tematik kültür rotası bulunmaktadır (Avrupa Konseyi, 2022). Bunlar şu şekildedir: Santiago de Compostela Hac Rotaları, Hansa, Viking Kültür Rotası, Via Francigena, El Legado Endülüs Rotaları, Avrupa Mozart Rotaları, Fenikelilerin Rotası, Pirene Demir Yolu, Saint Martin of Tours Rotası, Avrupa'daki Cluniac Siteleri, Zeytin Ağacı Rotaları, Via Regia, TRANSROMANICA- Avrupa Mirasının Romanesk Yolları, İter Vitis Rotası, Cistercian manastırlarının Avrupa Rotası, Avrupa Mezarlıkları Rotası, Tarih Öncesi Kaya Sanatı Yolları, Avrupa Tarihi Termal Kasaba Rotası, Saint Olav Yolları Rotası, Yahudi Mirasının Avrupa Rotası, Casadean Sit Alanları, Avrupa Seramik Rotası, Avrupa Megalitik Kültür Rotası, Huguenot ve Waldensian izi, ATRIUM- Avrupa'nın Kent Belleğinde 20. Yüzyılın Totaliter Rejimlerinin Mimarisini, Réseau Art Nouveau Ağı, Via Habsburg, Roma İmparatorları ve Tuna Şarap Rotası, Robert Louis Stevenson'ın İzinde, Napolyon, İmparator V. Charles'ın Avrupa rotaları, Büyük Bölge'nin müstahkem kasabalarının rotası, İzlenimcilik Rotaları, Via Charlemagne, Avrupa Endüstriyel Miras Rotası, Demir Perde Yolu, Le Corbusier Destinasyonları: Mimari Gezinti Yerleri, Kurtuluş Rotası Avrupa, Reform Yolları, Avrupa Tarihi Bahçeler Rotası, Via Romea Germanica, Aeneas Rotası, Alvar Aalto Rotası, Kiril ve Metodi Rotası, Avrupa Route d'Artagnan, Demir Çağı Tuna Rotası, Tarihi Kafeler Rotası, Avrupa Masal Rotası, Kadın Yazarlar Rotası.

3.2. Türkiye Kültür Rotaları

Türkiye'nin kültür rotalarını korumak ve yeni rota geliştirme çalışmalarını desteklemek amacıyla 2012 yılında Türkiye Kültür Rotaları Derneği kurulmuştur. Kültür Rotaları Derneği'nin tanımladığı liste kapsamında 22 adet kültür rotası bulunmaktadır (Tablo 1) (Kültür Rotaları Derneği, 2022).

Tablo 1. Türkiye'nin Kültür Rotaları

| Kültür Rotası | Tema | Alan | Mesafe |
|----------------------------|---------------------------------|---|---------|
| Hz. İbrahim Yolu | Uuslararası, tarihi, yürüyüş | Şanlıurfa | 170 km |
| Sultanlar Yolu | Uuslararası, yürüyüş | Avusturya, Macaristan, Hırvatistan, Sırbistan, Bulgaristan Türkiye (Trakya) | 390 km |
| Via Egnatia | Uuslararası, yürüyüş | Arnavutluk, Makedonya, Yunanistan, Türkiye (Balkanlar) | 1000 km |
| Likya Yolu | Kıyı, tarihi, yürüyüş | Fethiye (Muğla), Geyikbayırı (Antalya) | 540 km |
| Karya Yolu | Kıyı, tarihi, yürüyüş | Muğla, Aydın | 820 km |
| Kaçkarlar | Doğa, yürüyüş | Kaçkar Dağları | |
| Küre Dağları | Doğa, yürüyüş | Küre Dağları Milli Parkı | 482 km |
| Ağrı Dağı | Doğa, yürüyüş | Ağrı | |
| Aziz Paul Yolu | Doğa, tarihi At Binme | Antalya, Isparta | 500 km |
| Sarıkamış Parkurları | Doğa, yürüyüş | Kars | |
| Yenice Orman Yolları | Doğa, yürüyüş | Karabük | 210 km |
| Frig Yolu | Tarihi, yürüyüş | Afyonkarahisar, Ankara, Eskişehir | 506 km |
| Hitit Yolu | Tarihi, yürüyüş | Çorum | 236 km |
| Troya Kültür Rotası | Tarihi, yürüyüş | Çanakkale | 120 km |
| Evliya Çelebi Yolu | Tarihi, At Binme | Yalova, Bursa, Kütahya, Afyon, Uşak | 330 km |
| Gastronomi Yolu | Bisiklet, yürüyüş, yemek | Kızılırmak Havzası | 606 km |
| İstiklal Yolu | Bisiklet | Kastamonu, Çankırı, Ankara | 105 km |
| İdyma Yolu | Yürüyüş, doğa | Gökova | 150 km |
| Hoşgörü Yolu | Yürüyüş, doğa, tarihi, bisiklet | Kocaeli, İznik (Bursa) | 126 km |
| Fethiye Yürüyüş Parkurları | Yürüyüş, doğa, bisiklet | Fethiye | 320 km |
| İki Deniz Arası | Yürüyüş, doğa | Karadeniz ile Marmara denizleri arası | 60 km |
| Ephesus-Mimas Yolu | Tarihi, yürüyüş, doğa, bisiklet | İzmir | 709 km |

Kaynak : Kültür Rotaları Derneği (2022).

4. Rota Geliştirme Modelleri

Kültür rotasının kökeni ve çekiciliği seçilen temadadır. İyi bir tematik yaklaşım için önemli olan içeriktir. Tema içeriğe, yani somut veya somut olmayan kültürel kaynaklara dayandırılmaktadır. Kültürel rotaların geliştirilmesinde dikkat edilmesi gereken unsurlar (Góral, 2016, s. 6):

- Belirli bir bölgenin maddi ve manevi mirasının özünü, çekici, tematik olarak bölünmüş bir sunumunu oluşturmak,
- Kültürel mirasın turizm sunumunun en önemli bileşeni olarak tanıtılması ve korunması,
- Esas olarak kültürel mirasa dayalı yeni turistik ürünler yaratmak ve tanıtmak,
- Güzergâhlarda yer alan bölgelerin kalkınmasına yardımcı olmak,
- Kültürel bir rota ile birbirine bağlı bölgeleri birbirine yaklaştırmak.

4.1. Avrupa Konseyi Kültür Rotası Geliştirme Modeli

Berti'ye (2015) göre kültür rotasının geliştirilmesi beş eylemden oluşmaktadır (Interreg-central.eu, 2016).

1. Tema Tanımlama: Avrupa değerlerini temsil etmesi ve Avrupa tarihi ve mirasını örneklemesi gereken temanın tanımıdır. Okul grupları dahil olmak üzere farklı halklara yönelik turistik ürünlerin geliştirilmesine izin vermeli ve gençler için kültürel ve eğitimsel değişimlere katkıda bulunmalıdır. Ayrıca, temanın tanımı fikir birliğine dayanmalı ve bu nedenle ulusötesi ve çok disiplinli bir uzmanlar grubu tarafından geliştirilmelidir.

2. Miras unsurlarının belirlenmesi: Seçilen temayı temsil eden Avrupa'daki miras unsurlarının belirlenmesidir. Somut ve somut olmayan unsurlar olabilirler ve bir kez tanımlandıktan sonra, nihai olarak rotayı oluşturan bir anlatı aracılığıyla birbirine bağlanmaları gerekir.
3. Ağ oluşturma: Ağ, üyeler Avrupa Konseyi'nin en az üç ülkesinden gelen bir dernek veya dernekler federasyonu aracılığıyla olabilir. Elbette güzergâh temasıyla bağlantılı olmalı ve demokratik ve katılımcı bir şekilde çalışmalıdır.
4. Ortak eylemi koordine etmek: Ağ üyeleri, kararda listelenen beş eylem alanında, rotanın anlatısının oluşturulmasına katkıda bulunmalıdır.
5. Ortak görünürlük yaratmak: Güzergahın yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması için ortak bir görünürlük yaratılmasıdır. Belgelendirme ödülüne ulaşılması durumunda, güzergahı tanımlayan ortak logo, Avrupa Konseyi logosu ve "Avrupa Konseyi Kültürel Güzergahı" adıyla birlikte yer almalı ve tüm iletişim malzemelerine yerleştirilmelidir.

4.2. Danube Kültür Rotası Modeli

Danube Kültür Rotası Projesi'ne (2013) göre rota geliştirme aşamaları şu şekildedir:

1. Kaynakların tanımlanması;
2. İçerik oluşturma;
3. İçeriğin işlevsel rolü;
4. İçerik değerlendirilmesi;
5. Rota boyunca hareket;
6. Geliştirme ve motivasyon – tema iyileştirme ve geliştirme

Danube Kültür Rotası'nın geliştirilme süreci ve detayları Tablo 2'de açıklandığı gibidir.

Tablo 2. Danube Kültür Rotasının Geliştirilme Aşamaları

Aşama-1: Kaynakların Tanımlanması

Ürün geliştirme rotasını planlarken, her şeyin bir kaynak olduğunu akılda tutmak önemlidir: yerel tutumlar, yerel kültür vb. Rota alanı içindeki kültürel içeriğin bir kültür turizmi kaynağı olarak tanımlanması şu şekilde belirlenmektedir:

- Yerin/destinasyonun değerinin farkına varmak;
- Potansiyel ziyaretçilere hitap etmek;
- Ziyaretlere hazırlıklı olmak.

Rotalar bir kültür koridoru olmanın yanı sıra bir bilgi ve yaratıcılık koridorudur. Güzergahın ambiyansını deneyimlemenin kalitesi, ziyaretçilerin çeşitli gereksinimleri, ilgi alanları ve sınırlamaları dikkate alınarak ihtiyaçlarına uyum düzeyine de bağlıdır.

Rota geliştirmeyi planlarken, neleri bilmek önemlidir? (Danube Kültür Rotası Projesi, 2013, s. 22):

- Rota temasıyla doğrudan ilişkili mevcut miras kaynaklarının sayısı ve kaynakların sayısı;
- Kritik bir kaynak kitlesi var mı ve bunlar tema ve alana göre nasıl gruplandırılabilir? ;
- Temayla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olarak kültürel kaynakların alan içindeki dağılımı ve yerleşimi;
- Rota üzerindeki kaynakların yasal ve mülkiyet durumu, kentsel planlama, imar, kaynakların korunması ve muhafazasına ilişkin yargı yetkisi;
- Benzersizlik – kaynakların ulusal, bölgesel veya yerel bağlamda önemi;
- Kaynakların erişilebilirliği, konaklama imkanı, deneyimin kalitesinden ödün vermeden kaç turist kabul edebilecekleri;
- Belirli ilgi çekici yerleri ve siteleri ziyaret etmek için gereken süre;
- Zaman çerçevelerinde farklılık gösteren ziyaret seçenekleri var mı - onları daha uzun süre tutmak istediğimiz etkin noktalar olan ziyaretçi akışının nasıl kontrol edileceği;

Bir rota oluşturabilmek için, rotaya dahil olan destinasyonlarda mevcut turistik ve kültürel aktivitenin yanı sıra destinasyonun pazardaki konumu ve bu konum içindeki kültürün öneminin değerlendirilmesi

gerekmektedir. Her şeyden önce, altyapının durumu, kabul durumu ve yer gelişimi, erişilebilirlik, mevcut turist profili, ziyaretin amacı ve rekabet edebilirliği değerlendirmek gerekir.

Aşama 2: İçerik Oluşturma

Aynı anda dinamik ve dengeli bir rotaya sahip olmak için aşağıdaki içeriklerin geliştirilmesi gerekmektedir. İçerik ve arzın rota boyunca tanımlanması, geliştirilmesi, düzenlenmesi ve dengelenmesi gerekir (Danube Kültür Rotası Projesi, 2013, s. 24):

Kültürel İçerik: Somut miras, temanın ana bileşenidir ve sit alanlarının tamamlayıcı içeriği de dahil olmak üzere, güzergahın kendisi, sit alanları ve toplam alan boyunca yaşam tarzının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır: kamu ve dini yapılar, kırsal miras, anıtlar, coğrafi, tarihi ve arkeolojik alanlar, endüstriyel miras, kasabalar...

Bu kapsamda aşağıdakileri değerlendirmek gerekmektedir:

- Rota temasına göre miras kaynaklarının sayısı (temel kaynaklara odaklanarak);
- Kaynağın önemi/benzersizliği/önem düzeyi - rekabet gücü;
- Hiyerarşik bir çekicilik ölçeğinde bir cazibe potansiyeli – bölge dışında aşinalık;
 - Estetik değer
 - Tarihi veya bilimsel değer
 - Eğitim değeri
 - Sosyal değer
 - Nadirlik, temsili kalite
 - Çağrıştırmaya nitelik – efsaneler, mitler, hikayelerle bağlantılı...
 - Özel bir amaca hizmet eder.
- Mekânsal dağıtım, ambiyans;
- Kültürel veya miras kaynaklarını gruplama yeteneği;
- Kaynakların fiziksel durumu: koruma, restorasyon;
- Kaynak bütünlüğünün korunması;
- Kültürel değerlerin çağrıştırılması;
- Kaynak boyutu, kapasite;
- Ziyaretçi akışını kontrol etme yeteneği;
- Çevrenin çekiciliği ve estetiği;
- Çevrenin güvenliği;
- Destinasyonun pazar konumu (böyle bir konumda kültürel içeriğin önemi).

2-Yapısal İçerik, temayı, diğer siteleri ve alanı veya tamamlayıcı içeriği canlandırmaya yardımcı olmaktadır: somut olmayan miras, yorumlayıcı içerik, müzeler, turistik yerler, sergi alanları, ticaret ve zanaat atölyeleri, merkezler...

- Etkileşimli programlar: kostümlü turlar, efsaneler ve tarihi kayıtlarla bağlantılı rehberli turlar, kukla tiyatrosu, atölyeler vb.

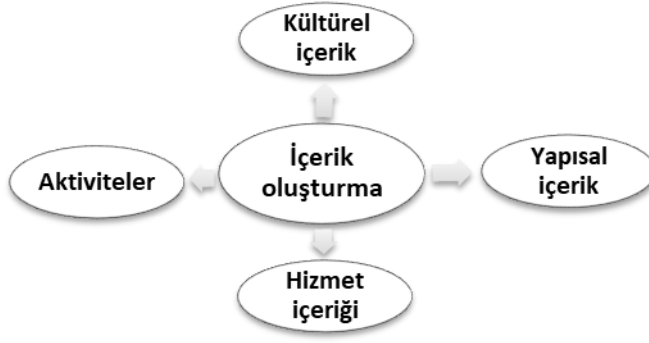
3-Aktiviteler, tema ile ilişkisine göre rotanın bir parçası olabilmektedir: festivaller ve etkinlikler, yaratıcı atölye çalışmaları, konserler, fotoğraf çekimi, eğitim parkurları, bisiklet parkurları vb.

Örneğin: Hrvatsko Zagorje Müzeleri'ndeki;

- a) Geleneksel atölyeler (aletlerle donatılmış): geleneksel bir yay ve ok yapımı
- b) Multimedya mekanları: 120 koltuklu ve bir LSD projeksiyon oditoryumu;
- c) Düzenlenmiş gezinti yerleri ve banklar: Parkta banklı düzenlenmiş yürüyüş yolları ve gezinti yerleri;
- d) Ziyaretçiler için içerik: Otopark, hediyelik eşya dükkanı, restoran, kafe, engelli tuvaleti.

4-Hizmet İçeriği: Oteller, restoranlar, konaklama tesisleri, kırsal haneler, pansiyonlar, kamplar veya rotayı zenginleştiren diğer her türlü hizmet (araba kiralama, bisiklet vb.).

Rota için en az 4 durak sit alanı ve üç içerik türü önerilir.



Aşama 3: Rota İçeriğini İşlevselleştirme

Rota boyunca içeriklere kalite yorumuyla ilgili farklı işlevler verilmektedir:

1. *Tarihsel ve kültürel işlev:* İçeriğin veya sitenin eğitim görevi, aynı zamanda sitenin ana belleğidir, rotanın anahtar ve başlangıç noktasıdır ve bu akılda tutularak birçok tamamlayıcı yapısal içerik rotayı zenginleştirebilir.
2. *Sembolik işlev,* rotanın sembolik boyutunu dahil etmek için gizemi ve alegoriyi vurgular (romantik rota)
3. *Estetik işlev:* Duygusal zenginleşme ve bireysel yaklaşıma yönelik siteler.
4. *Deneysel işlev:* Deneysel etkileşimi destekleyen sunumlar; konu ve tema ile ilgili **eğitim atölyeleri**. Bu işlevler her sit alanında bulunabilir olmasına dikkat edilmelidir.

Kapsamlı bir rota tasarlanacaksa, aşağıdakilerin tanımlanması gerekmektedir:

- Bölgesel düzeyde 4-5 önemli kültürel etkin noktanın çekiciliği;
- Bu noktalara yakın konaklama hizmetleri;
- Bölgesel tematik alanlar;
- Pazarlama çalışmaları (görsel kimlik, yol işaretleri, bilgi panoları, stantlar, merkezler);
- Erişilebilirlik; yıl boyunca ortak çalışma saatleri kapsamında anlaşmalı bilgilendirme hizmeti.

Aşama 4: İçerik Değerlendirme

Somut ve somut olmayan miras-kültürel içerikler

- Seçilen tematik olarak önemli anıt veya hikâye ile durak noktaları
- Kültürel anıtların bakımı, yorumlanması ve bulunabilirliği

Bilgilendirici içeriğe sahip odak noktaların seçilmesi-yapısal içerik

- Görsel tasarım ve sergi vb. alanların mevcudiyeti.

Hizmet içeriği

- Oteller, restoranlar, konaklama tesisleri, kırsal haneler, pansiyonlar, kamplar veya rotayı zenginleştiren diğer her türlü hizmet (araba kiralama, bisiklet vb.)

Konaklama tesisleri temayı destekliyor mu?

- Geleneksel kırsal konaklama işletmeleri
- Geleneksel donanım (Bina, tasarım, mobilya vb.)

İlişkili aktivite-Rota boyunca eşlik eden aktiviteler

- Aktiviteler temayı destekliyor mu?
 - Geleneksel El Sanatları
 - Etkinlikler
 - Mutfak Etkinlikleri
 - Yaşayan Tarih

Aşama 5: Rota Boyunca Hareket

- Ziyaret noktalarının mesafesi,
- Ziyaretçi motivasyonu,
- Müsait zaman,

- Seçilen noktalar,
- Bireysel veya bir grup içinde organize olabilen varış yöntemi.

Anahtar rota noktaları erişilebilir olmalıdır:

- Ulaşım araçlarıyla (bisiklet, araba, otobüs, tren, fayton, tekne)
- Çeşitli aktiviteler için (yürüyüş, bisiklet, ata veya eşeğe binme, kayak, kızak, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü ve uçurtma uçurma, kürek çekme vb.)

Kaynak: Danube Kültür Rotası Projesi (2013)

4.3. Kültür Rotası Planlama Modeli

ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği (2015) tarafından hazırlanan Kültür Rotaları Hazırlama Rehberi kapsamında oluşturulan “Kültürel Rota Planlama Modeli” dört aşamayı içeren bir rota planlama sürecini vurgulamaktadır

- Aşama 1. Altyapı: Süreç Hazırlığı
- Aşama 2. Bakış: Araştırma ve Değerlendirme
- Aşama 3. Planlama: Bölgesel Rota Kurgusu
- Aşama 4. Yönetim: Gerçekleştirme ve Tanıtım Süreci

5. Yöntem

Araştırmanın verileri, Menteşe Kentsel Sit Alanı'nı içine alan merkezi mahallelere yapılan alan ziyaretiyle elde edilmiştir. Bu kapsamda 2021 yılının Eylül-Kasım ayları arasında toplamda dört kez araştırmacı tarafından alan ziyareti yapılmış ve rota geliştirme süreci için gerekli notlar saha gezilerinde eş zamanlı kaydedilmiştir. Rota Kaynakları, alt yapı, rota özellikleri ve rota noktalarının belirlenmesi için veri analizinde tematik içerik analizi kullanılmıştır. Bununla birlikte Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın mevcut yapısını ortaya koymak için GZTF (güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler) süreç analizi benimsenmiştir. Rota geliştirme sürecinin sonunda hazırlanan rota kurguları, araştırmacı tarafından iki alan ziyareti yapılarak kontrol edilmiştir. Menteşe Kentsel Sit Alanı rotalarının geliştirilmesinde ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği'nin (2015) dört aşamalı modeli temel alınmıştır. Ayrıca ikinci aşama için Durusoy 'un (2014) önerdiği üç aşamalı “planlanma ve yönetimi” modeli dikkate alınmıştır.

6. Bulgular: Menteşe Kentsel Sit Alanı Kültür Rotası Geliştirme Çalışması

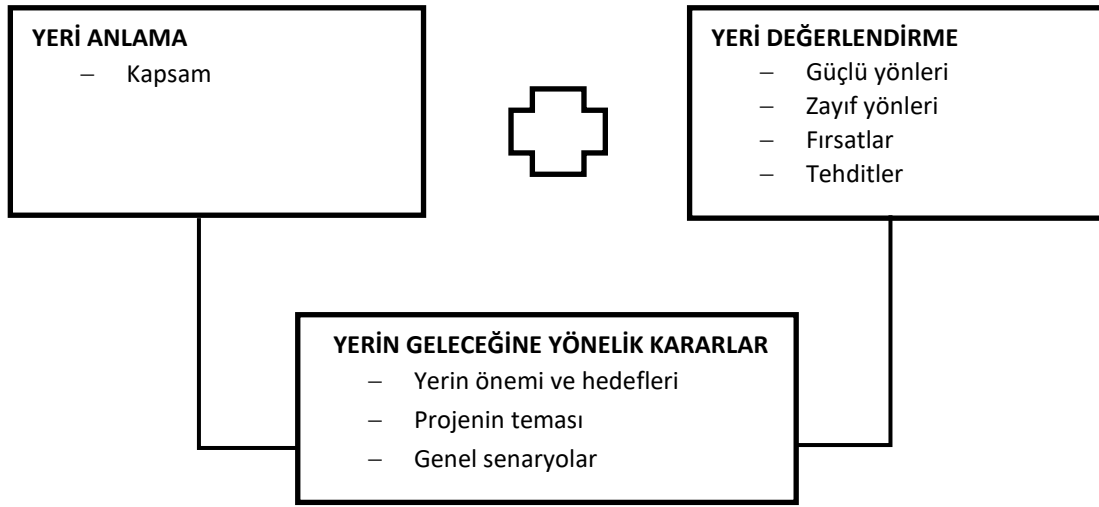
Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotalarının geliştirilmesinde ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği (2015) tarafından hazırlanan Kültür Rotaları Hazırlama Rehberi kapsamında oluşturulan dört aşamadan oluşan “Kültürel Rota Planlama Modeli” temel alınmıştır.

Aşama 1. Altyapı: Süreç Hazırlığı: Rota geliştirme altyapısının oluşturulmasında en önemlisi rota amacının ve paydaşların belirlenmesidir. Bu araştırmada önerilen Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotalarının amacı “Muğla kentsel sit alanının, dokusunun, yapısının ve yaşam biçiminin turizme kazandırılarak canlandırılması ve korunmasıdır”. Rotanın hayata geçirilmesinde ise rol üstlenecek olan paydaşlar ise belediyeler, valilik, sivil toplum kuruluşları, müzeler, üniversite, meslek odaları, kalkınma ajansları, birlikler, yerel halk, iletişim ajansları, ulaşım kooperatifleri, seyahat acentaları, turizm işletmeleri (otel, pansiyon, kamp, restoran vb.) ve turist rehberleri olarak öngörülmektedir.

Aşama 2. Bakış: Araştırma ve Değerlendirme: Durusoy (2014) tarafından geliştirilen planlama ve yönetim modeline bağlı olarak; yeri anlama, yeri değerlendirme ve son olarak yerin geleceğine ilişkin karar verme aşamaları, kültürel rotaların planlanması ve yönetimi için ana aşamalar olarak belirlenebilir. Bu bağlamda araştırma süreci, ilk etüt olarak çalışılan yerin önemini kavranması ile başlamalı ve bütüncül bir bakış açısıyla çalışma, toplanan bilgilerin değerlendirilmesi ile devam

etmelidir. Böylece incelenen kentsel sit alanının dokusunun evrimi ve mevcut durumu bütüncül bir bakış açısıyla tespit edilebilmektedir (Şekil 2). Son olarak bu yolların kültür rotalarına dönüştürülmesi için uygun karar ve ilkelerle önerilerin belirlenip sürdürülmesi gerekmektedir. Kararlar aşamasının destekleyici girdisi olarak; hedefler, genel bir tema ve bir önem beyanı tanımlanmalıdır. Etkili bir planlama ve yönetim sürecine ulaşmak için, uygulama stratejileri ve bunların öncelik sıraları, kilit çıkar grupları ve ortakların işbirliği ile birlikte periyodik bir kontrol ve gözden geçirme mekanizması ile de sürdürülmelidir (Durusoy, 2014). Buna göre kültürel rota planlama ve yönetim süreci, rotanın ve bulunduğu bölgenin kapsam çerçevesi ile başlamalıdır. Ardından, bölgenin güçlü, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri ele alınarak bölgenin mevcut durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Son olarak yerin önemi ve hedefleri, projenin teması ve genel senaryolar önerilerek mekânın geleceğine yönelik kararlar belirlenmelidir.

Şekil 2. Kültürel rotaların planlanmasında önerilen aşamalar



Kaynak: Durusoy (2014, s.15).

Kapsam ve Bölgesel Sınır: Rota kapsam olarak Muğla'nın merkez ilçesi olan Menteşe'nin kentsel sit alanı dokusunun canlandırılmasına yönelik Menteşe Kentsel Sit Alanı içerisinde yer alan tarihi ve kültürel yapılar ile "Saburhane" mevkiini içermektedir (Resim 1).

Resim 1. Menteşe Kentsel Sit Alanı Kapsamı



Kaynak: Kültür Envanteri'nden (2022) yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Eski Kervan Yolu'na sınırları olan Karamehmet Mahallesi, Müslihittin Mahallesi, Şeyh Mahallesi, Hacı Rüstem Mahallesi, Karşıyaka Mahallesi, Orta Mahalle, Müştakbey Mahallesi, Emirbeyazıt Mahallesi ve Camikebir Mahallesi Menteşe Kentset Sit Alanı Rotalarının çerçevesini oluşturmaktadır. Rotanın ana temasını, Türk ve Rum yerleşimlerini simgeleyen geleneksel sivil mimari, somut ve somut olmayan kültürel miras ve yerel yaşam şekli oluşturmaktadır. Sit alanındaki tarihi ve kültürel mekânların ağırlıklı olarak Beylikler, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet dönemlerine tarihlenmesi nedeniyle Menteşe'nin tarihi dönemlerindeki günlük yaşamının ve geleneksel dokusunun simgelenmesi rotanın temel amacını oluşturmaktadır. Günümüzde tarihi ve kültürel yapıların bir arada bulunduğu kent merkezinde çağdaş yaşam koşullarının etkisiyle kültürel dokunun yavaş yavaş ortadan kaybolduğu dikkat çekmektedir. Örneğin; eski kervan yolu üzerinde İzmir-Aydın-Çine ve Tavas-Denizli güzergâhlarının kesiştiği noktada yer alan geleneksel ticaret merkezi Arasta, 1900'lü yılların başında ilgisini kaybetmiştir. Demirciler ve Bakırcılar Arastası olarak bugün halen hizmetine devam etse de renkli dönemlerini geride bırakmıştır. Rotanın Arasta gibi tarihi yapılarda hizmet veren yerel halkın desteklenmesine ve aynı zamanda tarihi yapıların ve geleneksel yaşamın korunmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Yeri Değerlendirme: Rotaya ilişkin elde edilen bilgilerin değerlendirilmesinde rotanın özelliklerinin öne çıkarılması önemlidir. Benzerlerinden ayırabilmek için özellikle bulunduğu bölgenin özgün dokusunun vurgulanması gerekmektedir. Dolayısıyla Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rotalarının geliştirilmesine yönelik tüm faktörlerin uygunluğunun GZTF (güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler) süreç analizi ile değerlendirilmesi önemlidir. AS1'e cevap oluşturan GZTF bulguları, Tablo 3'te verildiği gibidir.

Tablo 3. Kültür Rotaları Kapsamında Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın Mevcut Yapısı (GZTF)

| Güçlü Yönler | Zayıf yönler |
|---|--|
| <p><i>Tarihsel ve kültürel bağlam:</i> Eski ve yeni Muğla'nın merkezi, Beylikler dönemi, Anadolu Selçukluları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi yerleşimleri.</p> <p>1. Anadolu Selçuklu ve Menteşeoğlu Beyliği (14.yy): Muğla Ulu Camii, Arasta ve Vakıflar Hamamı;</p> <p>2. Osmanlı Dönemi (16. yy-19. yy) : Kurbanzade Camii, Kurşunlu Camii, Kocamustafendi İlkokulu, Eski Ordugâh Binası, Sekibaşı Camii, Sekibaşı Hamamı, Kavaklı Camii, Mercan Han, Pazar Camii, Özbekler Evi, Şeyh (Bedrettin) Camii, Yağcılar Hanı, Saat Kulesi, Yarım Han,Hacı Kadı Evi,Muğla Müzesi, Muğla Büyükşehir Belediyesi Binası (Muğla Eski Hükümet Konağı), Saburhane Camii, Şahidi Camii, Apostol Han, Bırcılar Hanı;</p> <p>3. Cumhuriyet Dönemi (20. yy): Vali konağı, Atatürk anıtı, Abide Hanım Konağı, Atatürk İlkokulu, Menteşe Belediye Binası;</p> <p><i>Sivil mimari, anıtsal yapılar, çarşılar, meydanlar:</i></p> <p>1. Geleneksel mimari ve geleneksel yaşam izleri, Arnavut kaldırımli, dar, çıkmaz sokaklar, Rum evleri, Türk evleri, Kuzulu kapılar ve bacaları, Saburhane sokakları, Tarihi Arasta, Zahire pazarı, Şaraphane (Menteşe Mutfak Kültürü Atölyesi);</p> <p><i>Somut olmayan kültürel miras:</i></p> <p>1. El sanatları (Dastar, İğne oyası, Çinicilik, Kanaviçe, Ebru, İşleme), Kerimoğlu Zeybeği, Belen Kahvesi ve Türküsü;</p> <p>2. Yöresel mutfak (tarhana, çökertme kebabı, Muğla (Milas) Köftesi, Börülce ekşilemesi, Otlı Tepsi Böreği vb.), Yöresel kıyafetler, Yöresel Pazar (Çarşamba ve Perşembe);</p> <p>3. Yöresel gastronomik ürünler (Muğla Saraylısı, Muğla Tarhanası, Muğla Köftesi, Muğla Beyazı Mermeri, Ortaca Limonu, Dalyan</p> | <p>1. Kaynak açısından yeterli olmasına rağmen tanıtım eksikliğinin olması.</p> <p>2. Mevlevi şehri olmasına rağmen Mevlevilik kültürünün tanıtılmaması.</p> <p>3. Menteşe'nin rehber kitap ve broşür gibi bilgilendirici kaynakları olmasına rağmen tarihi ve kültürel dokusu ile arka planda kalması.</p> <p>4. Geleneksel sivil mimari örneklerinin içerisinde yerel kültürü canlandıran yaratıcı aktivite ve etkinlik içeriklerinin yer almaması.</p> <p>5. Rota durakları arasında geçişlerde yönlendirme panolarının renksiz ve dikkat çekici şekilde olmaması.</p> <p>6. Rota üzerinde geleneksel dokuyla bütünleşen ve ziyaretçilerin ilgisini çekebilecek fotoğraf çekim alanlarının olmaması.</p> <p>7. Günübürlük bir ziyaret noktası olması.</p> <p>8. Çoğu yapının idari yapı olarak kullanılması nedeniyle ziyaretlerin sınırlandırılma ihtimalinin olması. (Örn: Özbekler Evi).</p> <p>9. Gastronomik ürünlerin sunulduğu, tanıtıldığı, satıldığı ve deneyimlendiği bir yapının olmaması.</p> <p>10. Tur otobüsleri için bekleme ve park yeri eksikliğinin olması.</p> <p>11. Çoğu yapının Pazar günü kapalı olması (Örn. Hacı Kadı Evi, Kültür Evi, Özbekler Evi)</p> <p>12. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü tarafından hizmet binası olarak kullanılan Konakaltı Han'da düzenlenen ebru, iğne oyası, kumaş boyama,</p> |

Narı, Kavaklıdere Cevizi, Gökova Susamı, Datça Nurlu Bademi ve Ula Sarımsağı).

4. Muğla Coğrafi İşaretli ürünleri: Bodrum mandarini, Kaya inciri, Marmaris çam balı, Milas yağlı zeytini, Muğla çam balı, Milas zeytinyağı, Kavaklıdere cevizi, Mahreç işaretli ürünleri, Fethiye Kaya halısı, Fethiye tahini, Milas tepsi böreği, Göce tarhanası, Milas el halısı, Muğla köftesi, Muğla saraylısı, Seydiler kilimi, Yeşil Üzümlü dastarı.
5. Erişilebilirlik: Menteşe'nin Aydın, İzmir, Manisa, Burdur, Isparta şehirlerine yakın olması.
6. Sembolik değerler: Önemli kişiler, olaylar veya mekânlar: Şemsi Ana, Şahidi Hazretleri.
7. Şenliklerin düzenlenmesi (Örn. Kültür ve Sanat Şenliği)

Hizmetler:

- Konaklama işletmesi ve yiyecek içecek işletmesinin yeterli olması.
- Merkezi hizmet binalarına yakın olması.
- Yeterli sayıda turist rehberinin olması.

takı tasarımı, kâğıt rölyef, halk oyunları, ahşap boyama, el nakışları ve cam süs eşya yapımı deneyimlerinin ve üretilen ürünlerin ziyaretçilere açık olmaması.

13. Ziyaretçilere açık somut olmayan mirası içeren atölyelerin olmaması.

| Fırsatlar | Tehditler |
|---|--|
| <ol style="list-style-type: none"> 1. Menteşe'nin deniz turizminin ağırlıklı olduğu destinasyonlara (Marmaris, Datça, Fethiye, Kaş, Antalya) geçiş noktası ve "İstanbul-Alaçatı-Pamukkale-Salda-Sagalassos-Lavanta Kokulu Köy" tur güzergahına entegre edilebilecek bir durak noktası olması. 2. Seyahat acentaları aracılığıyla tur güzergahlarına dâhil edilmesi. 3. Muğla'nın kıyı destinasyonlarında yoğunlukta olan turizm hareketliliğinin bölgesel dağılımının sağlanması. 4. Seyahat acentaları, turist rehberleri ve yerel esnaflar için yeni iş olanaklarının doğması. 5. Kültür rotaları aracılığıyla somut olmayan kültürel mirasın tanıtılmasıyla yerel halkta kültürü koruma bilincinin oluşturulması. 6. Geleneksel el sanatı ve yöresel ürünlerin üretimi ile uğraşan kadın üreticilerin teşvik edilmesi. 7. İç turizm potansiyelinin yüksek olması. 8. Yörük kültürünün tanıtılması. (Hacı Kadı Evi) 9. Mevlevilik kültürünün tanıtılması. 10. Yürüyüş turlarına uygun olması. 11. Karabağlar Yaylası'nın rotaya dâhil edilmesiyle tüm gün süren bir ziyaret noktası olma potansiyeline sahip olması. 12. Menteşe Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü tarafından hizmet binası olarak kullanılan Konakaltı Han'ında düzenlenen ebru, iğne oyası, kumaş boyama, takı tasarımı, kâğıt rölyef, halk oyunları, ahşap boyama, el nakışları ve cam süs eşya yapımı deneyimlerinin ve üretilen ürünlerin ziyaretçilere açılmasıyla tarihi yapının hareketliliğinin sağlanması. 13. Muğla Müzesi içerisinde Doğa Tarihi Salon'unda yer alan Özlüce Köyü Fosil buluntularının (Turolian Park) öne çıkarılması. 14. Yavaş ve yaratıcı turizm hareketliliğine uygun olması. 15. Yerel kalkınmanın desteklenmesi. | <ol style="list-style-type: none"> 1. Turizm hareketliliğinin artması sonucunda taşıma kapasitesinin aşılma riskinin çok yüksek olması. 2. Turizmin ekonomik yönünden kaynaklı yerel değerlerin metalaştırılma riskinin olması. 3. Yerel halkın günlük hayatının olumsuz etkilenmesi. 4. Bölgenin turizme açılmasıyla suç oranlarının artması. 5. Turizmin ekonomik faydaları gözetilerek Menteşe Kentsel Sit Alanı'na yakın yerlerde bölgesel enflasyon görülmesi (örn. kiralardan yükselmesi vb.). 6. Turizmden kaynaklı esnafların ürün fiyatlarında artışa gitmesi. 7. Araç trafiğine uygun olmamasından kaynaklı ziyaretçi akışının artmasıyla hareket kısıtlılığına neden olması. |

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4. Menteşe Kentsel Sit Alanı Rota Kaynakları

| Kaynak türü | Mevcut kaynaklar | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
|---|--|---|--------------------------------|----------------------------|-------------------|------------------|--|----------|----------------|-------------|-------------------|-------------------------|---------------|--|---------------------|--------------------|--|----------------|------------------|--|-----------------|-------------------------|--|---------------|--|--|------------|--|--|-------------|--|--|--------------|--|--|------------------------|--|--|---------------|--|--|-------------|--|--|-----------|--|--|---------------|--|--|--------------|--|--|--|--|--|-----------------|--|--|--------------|--|--|-------------|--|--|--------------|--|
| Tarihsel ve kültürel bağlam | Eski ve yeni Muğla'nın merkezi Anadolu Selçukluları, Beylikler dönemi, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi yerleşimleri. | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | <table border="1"> <thead> <tr> <th>Anadolu Selçuklu ve Menteşeoğulları Beyliği (14.yy)</th> <th>Osmanlı Dönemi (16. yy-19. yy)</th> <th>Cumhuriyet Dönemi (20. yy)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>– Muğla Ulu Camii</td> <td>Kurbanzade Camii</td> <td></td> </tr> <tr> <td>– Arasta</td> <td>Kurşunlu Camii</td> <td>Vali konağı</td> </tr> <tr> <td>– Vakıflar Hamamı</td> <td>Kocamustafendi İlkokulu</td> <td>Atatürk anıtı</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Eski Ordugâh Binası</td> <td>Abide Hanım Konağı</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Sekibaşı Camii</td> <td>Atatürk İlkokulu</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Sekibaşı Hamamı</td> <td>Menteşe Belediye Binası</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Kavaklı Camii</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Mercan Han</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Pazar Camii</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Özbekler Evi</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Şeyh (Bedrettin) Camii</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Yağcılar Hanı</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Saat Kulesi</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Yarım Han</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Hacı Kadı Evi</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Muğla Müzesi</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Muğla Büyükşehir Belediyesi Binası (Muğla Eski Hükümet Konağı)</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Saburhane Camii</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Şahidi Camii</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Apostol Han</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Bacılar Hanı</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> | Anadolu Selçuklu ve Menteşeoğulları Beyliği (14.yy) | Osmanlı Dönemi (16. yy-19. yy) | Cumhuriyet Dönemi (20. yy) | – Muğla Ulu Camii | Kurbanzade Camii | | – Arasta | Kurşunlu Camii | Vali konağı | – Vakıflar Hamamı | Kocamustafendi İlkokulu | Atatürk anıtı | | Eski Ordugâh Binası | Abide Hanım Konağı | | Sekibaşı Camii | Atatürk İlkokulu | | Sekibaşı Hamamı | Menteşe Belediye Binası | | Kavaklı Camii | | | Mercan Han | | | Pazar Camii | | | Özbekler Evi | | | Şeyh (Bedrettin) Camii | | | Yağcılar Hanı | | | Saat Kulesi | | | Yarım Han | | | Hacı Kadı Evi | | | Muğla Müzesi | | | Muğla Büyükşehir Belediyesi Binası (Muğla Eski Hükümet Konağı) | | | Saburhane Camii | | | Şahidi Camii | | | Apostol Han | | | Bacılar Hanı | |
| Anadolu Selçuklu ve Menteşeoğulları Beyliği (14.yy) | Osmanlı Dönemi (16. yy-19. yy) | Cumhuriyet Dönemi (20. yy) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| – Muğla Ulu Camii | Kurbanzade Camii | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| – Arasta | Kurşunlu Camii | Vali konağı | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| – Vakıflar Hamamı | Kocamustafendi İlkokulu | Atatürk anıtı | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Eski Ordugâh Binası | Abide Hanım Konağı | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Sekibaşı Camii | Atatürk İlkokulu | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Sekibaşı Hamamı | Menteşe Belediye Binası | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Kavaklı Camii | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Mercan Han | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Pazar Camii | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Özbekler Evi | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Şeyh (Bedrettin) Camii | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Yağcılar Hanı | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Saat Kulesi | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Yarım Han | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Hacı Kadı Evi | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Muğla Müzesi | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Muğla Büyükşehir Belediyesi Binası (Muğla Eski Hükümet Konağı) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Saburhane Camii | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Şahidi Camii | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Apostol Han | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | Bacılar Hanı | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Tarihi izler | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Sivil mimari, anıtsal yapılar, çarşılar, meydanlar vb. | <ul style="list-style-type: none"> – Geleneksel mimari ve geleneksel yaşam izleri – Arnavut kaldırımli, dar, çıkmaz sokaklar – Rum evleri – Türk evleri – Kuzulu kapılar ve bacaları – Saburhane sokakları – Tarihi Arasta – Zahir pazarı – Tarihi Şaraphane (Menteşe Mutfak Kültürü Atölyesi) | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Somut olmayan kültür mirası | <ul style="list-style-type: none"> – El sanatları (Dastar, İğne oyası, Çinicilik, Kanaviçe, Ebru, İşleme) – Kerimoğlu Zeybeği – Belen Kahvesi ve Türküsü – Yöresel mutfak (tarhana, çöktürme kebabı, Muğla (Milas) Köftesi, Börülce ekşilemesi, Otlı Tepsisi, Böreği vb.) – Yöresel kıyafetler – Yöresel Pazar (Çarşamba ve Perşembe) – Yöresel gastronomik ürünler (Muğla Saraylısı, Muğla Tarhanası, Muğla Köftesi, Muğla Beyazı Mermeri, Ortaca Limonu, Dalyan Narı, Kavaklıdere Cevizi, Gökova Susamı, Datça Nurlu Bademi ve Ula Sarımsağı) – Muğla'nın Coğrafi İşaretli ürünleri: <ul style="list-style-type: none"> • Bodrum mandarini • Kaya inciri • Marmaris çam balı • Milas yağlı zeytini • Muğla çam balı • Milas zeytinyağı • Kavaklıdere cevizi – Mahreç işaretli ürünleri | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |

- Fethiye Kaya halısı
- Fethiye tahini
- Milas tepsi böreği
- Göce tarhanası
- Milas el halısı
- Muğla köftesi
- Muğla saraylısı
- Seydiler kilimi
- Yeşil Üzümlü dastarı

| | |
|-------------------------|---------------------------------|
| Sembolik | – Hacı Kadızade Süleyman Efendi |
| değerler: Önemli | – Şemsi Ana |
| kişiler, olaylar | – Şahidi Hazretleri |
| veya mekânlar | |

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4'te görüldüğü üzere Menteşe Kentsel Sit Alanı, Anadolu Selçuklu Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar Türk ve Rum halkın yerleşim yeri olmasıyla dikkat çekmektedir. Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın mevcut kaynaklarının kültür rotalarında değerlendirilmesi için bölgenin tarihsel ve kültürel bağlamı, tarihi izleri, sivil mimari, anıtsal yapılar, çarşılar, meydanlar vb. yapıları, somut olmayan kültür mirası ve sembolik değerleri ile ilgili envanter çalışması yapılmıştır. Yazar tarafından yapılan tarama sonucu AS2'nin de yanıtını oluşturan Tablo 4'teki bilgiler elde edilmiştir. Bölgenin kimliğine ilişkin özellikle Menteşeoğulları Beyliği döneminden itibaren yoğunluk kazanan yapılar, bu izleri temsil etmektedir. 16. yy. ile 19.yy. arasında Osmanlı Dönemi yerleşimi olan Menteşe'de sivil ve dini mimari önem kazanmış ve imar çalışmaları hız kazanmıştır.

Türklerin ve Rumların bir arada yaşadığı kent, mimari öğeleriyle sembolik hale gelmiştir. Konakaltı ve Saburhane mevkileri çevresinde yer alan kesme taş yapılı dar sokaklara açılan Rum evleri ve kırmızı alaturka kiremit çatılı, beyaz badanalı duvarlarıyla avludan sokağa açılan kuzulu kapıları olan Türk evleri bu kentin öne çıkan sembolik değerleridir. Bu evler genellikle taş veya ikinci derecede ahşaptır. Sokaktan evlere kuzulu kapılardan girilir. Bu kapılar geniş iki kanadı olan ve bunlardan genellikle girişe göre sağ taraftakinin içinden ikinci bir küçük kapı açılan avlu duvarının yüksekliği ile orantılı, çoğunun üzerinde küçük iki tarafa meyilli, kiremit örtülü, ahşap çatısı bulunan kapılardır. Menteşe bölgesi çok yağış alması ve sürekli yön değiştiren rüzgârın olması nedeniyle alaturka kiremitten yapılan Muğla bacası kendine has bir şapka ile örtülü görünümündedir. Somut ve somut olmayan kültürel mirası ile Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın görünür ve görünür olmayan değerleri Tablo 5'teki gibidir.

Tablo 5. Menteşe Kentsel Sit Alanı Rotalarının Alt Yapısı

| Rota altyapısı (Değer sınıfları) | |
|--|--|
| Görünür değerler | Unutulmuş veya saklı kalmış değerler |
| <ul style="list-style-type: none"> • Apostol Hanı • Arasta • Büyükşehir Belediye Binası • Hacıkadı Evi • Konakaltı Kültür Merkezi • Kurşunlu Camii • Kültür Evi 2 (Hasan Yaraşlı Evi) • Kültür Evi 1 (Şerefliler Evi) • Menteşe Belediye Binası • Muğla Müzesi • Özbekler Evi • Saatli Kule • Saburhane Cami • Saburhane Sokakları | <ul style="list-style-type: none"> • Menteşe yöresi halk oyunları • Kapı tokmakları • Muğla bacası • Muğla evleri • Kuzulu kapı • Yöresel ürünler • Geleneksel el sanatları • Üretici ve Perşembe pazarı • Belen Kahvesi ve Türküsü (Hikayesi) • Kerimoğlu Zeybeği (Hikayesi) <p>Yöresel gastronomik ürünler: Muğla Saraylısı, Muğla Tarhanası, Muğla Köftesi, Muğla Beyazı Mermeri, Ortaca Limonu, Dalyan Narı, Kavaklıdere Cevizi, Gökova Susamı, Datça Nurlu Bademi ve Ula Sarımsağı</p> |

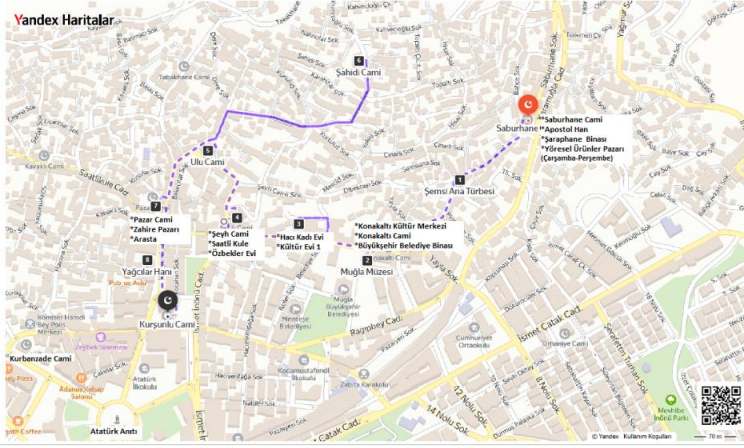
- | | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> • Sekibaşı Hamamı • Şahidi Camii • Şemsi Ana Türbesi • Şeyh Camii • Tarihi Şaraphane (Menteşe Mutfak Kültürü Atölyesi) • Ulu Camii • Vakıflar Hamamı • Yağcılar Hanı • Zahire Pazarı | <p>Muğla'nın Coğrafi İşaretli ürünleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bodrum mandarini • Kaya inciri • Marmaris çam balı • Milas yağlı zeytini • Muğla çam balı • Milas zeytinyağı • Kavaklıdere cevizi <p>Mahreç işaretli ürünleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fethiye Kaya halısı • Fethiye tahini • Milas tepsi böreği • Göce tarhanası • Milas el halısı • Muğla köftesi • Muğla saraylısı • Seydiler kilimi • Yeşil Üzümlü dastarı |
|--|---|

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Aşama 3. Planlama: Rota Kurgusu: Rota bileşenlerinin neler olacağına işaret eden öncelikler, rotanın hangi duraklara uğrayacağı, proje geliştirilecek odaklar gibi konulara karar verilirken rota oluşmaya başlayacaktır. Araştırma sorusu AS3'e yanıt olarak, Menteşe Kentsel Sit Alanı Kültür Rotaları için rota kurgusu şu şekildedir:

- Menteşe'nin merkez mahallelerinin çevrelediği kentsel sit alanda bulunan tarihi ve kültürel yapıların konumlanması;
- Geleneksel sivil mimari yapılarının yer aldığı Saburhane Mevkii'nin çevrenmesi;
- Muğla'nın ve Menteşe'nin yöresel gastronomi ürünlerinin ve geleneksel el sanatlarının sergilendiği, atölye çalışmalarının yapıldığı alanlara uğranılması;
- Ziyaretçiler için hizmet ihtiyaçlarına cevap veren geleneksel kültürü yansıtan dinlenme durakları oluşturulması;
- Yerel kalkınma odaklı proje geliştirme potansiyeli taşıyan özgün yerleşimlerden geçilmesi: El sanatları, yemek kültürü gibi.

Resim 3 Menteşe Kentsel Sit Alanı Kültür Rotalarına İlişkin Rota Kurgusu I-II



Saburhane Camii — Şemsi Ana Türbesi — Muğla Müzesi — Hacı Kadı Evi — Şeyh Camii — Ulu Camii — Şahidi Camii — Zahire Pazarı — Yağcılar Hanı — Kurşunlu Camii
Yürüyerek 2,21 km, 27 dk

ROTA NOKTALARI:

1. Şaraphane (Mutfak Kültürü Atölyesi)³
2. Saburhane Meydanı
3. Apostol Hanı
4. Şemsi Ana Türbesi
5. Muğla Müzesi
6. Konakaltı Kültür Merkezi
7. Kültür Evi (Hasan Yaraşlı Evi-Kapalı)
8. Hacı Kadı Evi (Yörük Obaları Derneği)
9. Vakıflar Hamamı
10. Saatli Kule
11. Şeyh Camii
12. Özbekler Evi
13. Ulu Camii
14. Şahidi Camii
15. Pazar Camii
16. Zahire Pazarı
17. Arasta
18. Yağcılar Hanı
19. Kurşunlu Camii
20. Kültür Evi 1 (Şerefiler Evi)
21. Atatürk Anıtı

Yürüyüş

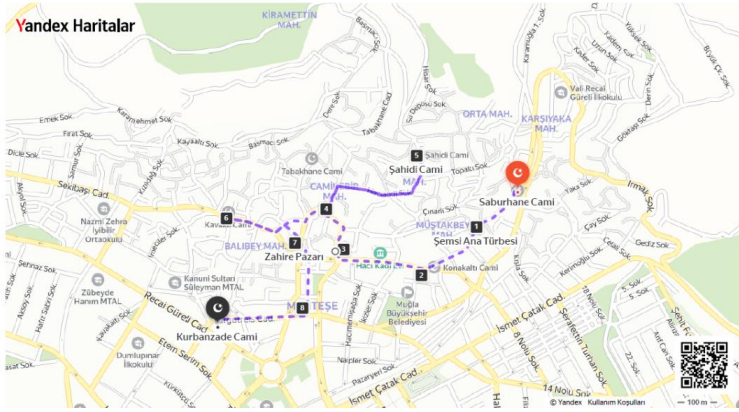
Toplam mesafe: 3 km
Rota tamamlama süresi: 2,5-3 saat.

ROTA NOKTALARI:

1. Şaraphane (Mutfak Kültürü Atölyesi)⁴
2. Saburhane Meydanı
3. Apostol Hanı
4. Şaraphane (Mutfak Kültürü Atölyesi)
5. Şemsi Ana Türbesi
6. Muğla Müzesi
7. Konakaltı Kültür Merkezi
8. Kültür Evi (Hasan Yaraşlı Evi-Kapalı)
9. Hacı Kadı Evi (Yörük Obaları Derneği)
10. Vakıflar Hamamı
11. Saatli Kule
12. Şeyh Camii
13. Özbekler Evi
14. Ulu Camii
15. Şahidi Camii
16. Sekibaşı Hamamı
17. Pazar Camii
18. Zahire Pazarı
19. Arasta
20. Yağcılar Hanı
21. Kurşunlu Camii
22. Kurbanzade Camii
23. Atatürk Anıtı

Yürüyüş

Toplam mesafe: 4 km
Rota tamamlama süresi: 3,5-4 saat.



Saburhane Camii — Şemsi Ana Türbesi — Muğla Müzesi — Şeyh Camii — Ulu Camii — Şahidi Camii — Sekibaşı Hamamı — Zahire Pazarı — Kurşunlu Camii — Kurbanzade Camii
Yürüyerek 2,62 km, 31 dk

Kaynak: Yandex Haritalar üzerinde yazar tarafından oluşturulmuştur.

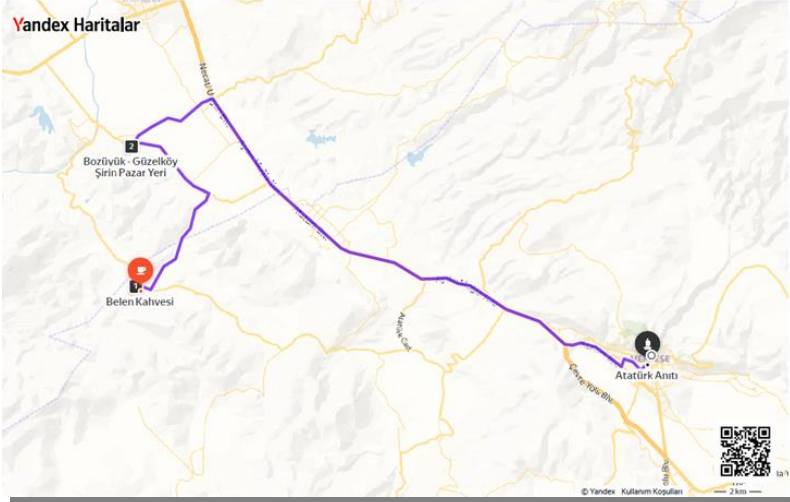
³ Cumhuriyet Meydanı çevresi tur otobüsleri için elverişli olmaması nedeniyle rota başlangıç noktası Saburhane Mevki'i'dir.

Resim 4. Menteşe Kentsel Sit Alanını ile Entegre Rotalar I-II**ROTA NOKTALARI:**

1. Atatürk Anıtı
2. Afife Kuyusu
3. Allan Kavağı Mevkii
4. Keyifoturağı Kahvesi
5. Süpüroğlu Mevkii

Araç

Toplam mesafe: 9 km
Rota tamamlama süresi: 2-3 saat.

**ROTA NOKTALARI:**

1. Bozüyük - Güzel Köy
2. Belen Kahvesi
3. Menteşe Kentsel Sit Alanı

Araç

Toplam mesafe: 36 km
Rota tamamlama süresi: 3-4 saat

Kaynak: Yandex Haritalar üzerinde yazar tarafından oluşturulmuştur.

Aşama 4. Yönetim: Gerçekleştirme ve tanıtım süreci: Yönetim aşaması rotanın konumlandırmasında anahtar rolü üstlenen kurum ve kuruluşların tanıtım ve pazarlama çalışmalarını içermektedir. Bu kuruluşlar yerel yönetimler (örn. belediye, valilik vb.), özel işletmeleri (örn. seyahat acentaları, ulaşım şirketleri, turizm işletmeleri vb.), kamu kurumlarını (örn. üniversiteler, müzeler vb.) ve sivil toplum kuruluşlarını içermektedir. Tanıtım faaliyetlerinde rol sahibi olan aktörlerin belirlenmesi, kültür rotalarının kurgulanmasında verilen kararların gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Rotanın planlama ve değerlendirme aşamasından sonraki en önemli aşama tutundurma yani kültür rotasının süreklilik arz etmesi için gerekli olan tanıtım aşamasıdır. Kültür rotasının başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için hedef kitleye ulaşılması sürekli bir tanıtım stratejisiyle mümkündür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kültür rotaları, ekonomik kalkınmadaki faydasının (Mariotti, 2012) yanı sıra, çevrenin korunması ve korunan alanlar üzerindeki insan etkisinin yönetilmesi için önemli bir araç olarak görülmektedir (Strauss ve Lord, 2001). Kültür rotalarının geliştirilmesiyle bölgelerin ziyaretçi potansiyelinin artırılması ve miras unsurlarını koruma bilincinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Kültür rotalarının planlanması ve hayata geçirilmesiyle rota destinasyonuna erişimin ve yerel kültürün tanıtılmasının güçlendirilmesi beklenmektedir. Dolayısıyla kültür rotaları sürdürülebilir bir kalkınma aracı olarak düşünülmektedir (Majdoub, 2010; Dayoub ve diğerleri, 2020; Genç, 2022). Öyle ki bu rotalar aracılığı

ile yerel ekonomi desteklenebilmekte ve yerel kaynakların korunmasına ilişkin sürdürülebilirlik bilinci geliştirilebilmektedir.

Teorik Çıkarımlar

Rotalar, Murray ve Graham'ın (1997) belirttiği şekilde bir alanı özgün kılan ya da seçici kılan özellikleri görünür kılan güzergâhlardır. Benzer şekilde Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın da Menteşe'nin özgün kültürel dokusunu sergilediği gözlemlenmiştir: otantik günlük yaşamı, Yörük Türkmen gelenekleri, Türk ve Rum geleneksel sivil mimarisi, festivalleri, yöresel mutfak ürünleri, geleneksel kıyafetleri gibi. Góral'a (2016) göre kültür rotaları her güzergahın içeriğine uygun olarak geliştirilmelidir. Bununla birlikte rotanın içerdiği değerlerin ve kaynakların birbiri ile etkileşime girmesi beklenmektedir (Kamińska, 2013). Her rotanın geliştirme süreç modelinin farklılık göstermesi göz önünde bulundurularak bu çalışmada kullanılan ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği'nin (2015) "Kültürel Rota Planlama Modeli"nin ve Durusoy'un (2014) "Planlama ve Yönetim Modeli"nin bir arada kullanılmasının Menteşe Kentsel Sit Alanı kültür rota tasarımları için açıklayıcı olduğu ortaya konmuştur. Daha önce yapılan çalışmalarda (Gawel, 2012; McCormack, 2017) olduğu gibi bu rotaların başarılı uygulanması halinde somut ve somut olmayan kültürel miras yönetimine katkı sağlanması beklenmektedir. Cojocariua'nun (2015) ve del Pilar Hurtado-Yugcha ve diğerlerinin (2022) de çalışmalarında belirttiği gibi rotalarda gerekli risk ve tehditlere karşı önlem olarak fırsat ve faydaları etkili kullanarak, çalışmada önerilen kültür rotalarının Menteşe'nin markalaşmasına, bölge turizmine ve ekonomisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak bu çalışmada kültür rotalarına yüklenen asıl amaç, Góral'ın (2016) da ifade ettiği gibi ek gelir kaynağı olmasında ziyade somut olmayan kültürel mirası korumak ve tanıtmak için bir fırsat yaratmaktır. Benzer şekilde Strauss ve Lord'un (2001), Briedenhann ve Wickens'in (2004) ve Aşan ve Yolal'ın (2020) çalışmalarında vurgulandığı gibi kültür rotaları aracılığıyla bölgesel ekonominin canlanması, istihdam olanaklarının artması ve kalkınma çalışmalarına destek sağlanması mümkündür. Bu çalışmanın bu çıktılara ulaşılmasında yardımcı olması beklenmektedir.

Pratik Çıkarımlar

Menteşe Kentsel Sit Alanı sahip olduğu değerleri ile geçmişte gerçekten kullanılmış ulaşım güzergâhlarından biri olan tarihi bir rota üzerindedir. Eski kervan yolu üzerinde bulunan Denizli-Aydın-İzmir arasında durak noktalarından biri olmasıyla Menteşe Kentsel Sit alanının, Beylikler döneminde ve Osmanlı Devleti döneminde çok sayıda hana ve ticaret merkezi olmasını sağlayan tarihi arasta sokaklarına sahip olduğu bilinmektedir. Ancak hanların birçoğu bugüne kadar gelemese de birkaçı (örn. Konakaltı Han, Yağcılar Hanı, Apostol Han) hala farklı işlevlerle yaşamaya devam etmektedir. Kültürel dokusuyla zengin yapı topluluğuna sahip olmasına rağmen bölgenin turizm açısından beklenen öneme sahip olamadığı dikkat çekmektedir. Menteşe Kentsel Sit Alanı kapsamında önemini koruyan yirmi ve üzeri yapıyı içeren rota kurguları, yarım gün ya da bir gün için uygun görünmektedir. Ancak entegre rotalar ile iki gün kadar zaman alabilmektedir. Akyaka ve Marmaris destinasyonlarına yakın olması ile tur güzergahlarında kısa süreli olarak değerlendirilebilecek bir özelliğe sahiptir. Rota kapsamında dikkat çeken bir diğer nokta kalabalık gruplardan ziyade kapalı ve özel gruplara daha uygun olmasıdır. Nedeni ise büyük araçların park sorunları, dar sokaklardaki ve mekanlardaki hareket kısıtlılığı ve hizmet sınırlılığı verilebilmektedir. Maksimum 15-20 kişilik gruplarla yürüyüş turlarına uygun görünmektedir.

Çalışmada ayrıntılı hatlarıyla ele alınan Menteşe Kentsel Sit Alanının kültür rotalarında yer alması halinde karşılaşılabilecek durum Tablo 3'te öneri niteliğinde tanımlanmıştır. Söz konusu çalışma, Menteşe'nin kültürel kimliğinin ortaya konulmasında önerilen rota kurgularını ve özelliklerini ortaya koymaktadır. Rotaların çekici hale getirilmesi, ziyaretçilerin zihninde konumlandırılması ve

zenginleştirilmesi için şu öneriler verilebilmektedir: *Sokakların keşiştiği alanlara Menteşe'yi temsil eden fotoğraf çekim panolarının yerleştirilmesi; Yaratıcı atölyelerin açılması-Pasif etkinlikler yerine aktif etkinliklere ağırlık verilmesi* (Örn. Eskişehir'de Cam Sanatları Merkezi; Beypazarı'nda (Ankara) Yaşayan Müze'de ebru ve hat sanatı, ıhlamur baskı, Türk Kültüründe kahve, Türk Masalları anlatımı ve Hacivat ile Karagöz perde oyunu gibi etkinlikler sunulması); *Kültür evlerinin birinde Muğla gelenekleri canlandırılması* (yöresel kıyafet deneme, yün eğirme, dastar dokuma vb.); *Muğla efsanelerinin anlatıldığı hikâye salonlarının tasarlanması; Geleneksel çocuk oyunlarının tanıtıldığı oyun alanlarının oluşturulması*. Rotaların geliştirilmesinin yanı sıra rota haritaları, rehber kitaplar, broşür ve afiş gibi tanıtım materyallerinin hazırlanması ve dağıtılması da önemlidir. Bununla birlikte rotanın başarılı olabilmesi için erişilebilir olması gerekmektedir (Timothy, 2018). Kültür rotası üzerinde işaretleme ve yön tabelalarının rota boyunca yerleştirilmesi bu açıdan önemli görünmektedir.

Kültürel rotaların gelişim etkisinin değerlendirilmesi, turizm faaliyeti etkilerinin sürekli ölçülmesini gerekli kılmaktadır (Cojocariu, 2015). Ancak beraberinde birtakım riskleri de getirmektedir. Ziyaretçi akışının kontrolsüz olması, taşıma kapasitesinin aşılması gibi sorunlar kıt kaynaklar olarak nitelendirilen, rotanın özgünlüğünü oluşturan kültürel mirasın bozulmasına sebep olabilmektedir. Rota kapsamında ziyaretçilere sunulan kültürel miras alanlarının sürekli korunması ve uygun şekilde bakımının sağlanması dengeli bir yönetim becerisini gerekli kılmaktadır (Khovanova-Rubicondo, 2012). Bu yönetim sürecinde yerel halk, yerel yönetim (belediye, valilik, kaymakamlık), sivil toplum kuruluşları, kalkınma ajansları, meslek odaları, eğitim kurumları, müzeler, iletişim kuruluşları, seyahat acentaları ve turizm işletmeleri aktif rol oynamalıdır.

Sınırlılıklar ve Gelecekteki Araştırmalar

Bu çalışma, Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın kültür turizmi kapsamında rotalar aracılığı ile ziyarete açılması ve turizme kazandırılmasına katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Geçmişte çeşitli amaçlar için kullanılan yolların ya da tematik olarak sonradan oluşturulan güzergahların insanlar tarafından tercih edilmesi bu yolların rota olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır. Rotaların geliştirilmesinde benzer süreçler takip edilmesine rağmen, rotanın konusu ve içeriği kapsamında sapmalar oluşmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada izlenen rota geliştirme süreci, Menteşe Kentsel Sit Alanı'nın potansiyelini en kapsamlı şekilde ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Dolayısıyla araştırmacılara rotaların geliştirilmesinde rotanın içeriğine en uygun rota geliştirme sürecini benimsemeleri önerilmektedir. Bu öneri, aynı zamanda uygulamada ve teoride mevcut olan rota geliştirme modellerinin bu çalışmada birebir uygulanamamasının nedenidir. Çalışmada geliştirilen rota tasarımları öneri niteliğinde olup, iki farklı modelin uyarlanması ile izlenen rota geliştirme süreci Menteşe Kentsel Sit Alanı özelindedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma, TR Dizin etik kurul izni gerektiren çalışma grubunda yer almamaktadır.

Finansal Destek: 25/26/27 Şubat 2022- 5/6 Mart 2022 tarihlerinde Muğla'da gerçekleştirilen Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) tarafından 2021 yılı teknik destek programı TR32/21/02/02/02 sözleşme numaralı "Menteşe Kentsel Sit Alanında Turist Rehberliği Eğitimi" başlıklı proje kapsamında desteklenmiştir.

KAYNAKÇA:

- Aşan, K., & Yolal, M. (2020). Sustaining Cultural Routes: The Case of the Phrygian Way. In *Heritage Tourism Beyond Borders and Civilizations* (pp. 243-254). Springer, Singapore. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-15-5370-7_17
- Avrupa Konseyi (2011). *The Study on European Cultural Routes Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness*. http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/cultural-routes/index_en.html, Erişim Tarihi: 10 Ekim 2021.
- Avrupa Konseyi (2022). Explore all Cultural Routes by theme. <https://www.coe.int/en/web/culturalroutes/by-theme>, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2022.
- Berti, E. (2015). How to create a cultural route: project phases and criteria. In Council of Europe, *Cultural routes management: From theory to practice* (pp. 35-41). Council of Europe (Ed.), Council of Europe Publishing, Janvier.
- Briedenhann, J., & Wickens, E. (2004) Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas - vibrant hope or impossible dream? *Tourism Management*, 25 (1), 71-79. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(03\)00063-3](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(03)00063-3)
- Cojocariu, S. (2015). The development of cultural routes: a valuable asset for Romania. *Procedia Economics and Finance*, 32, 959-967. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01554-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01554-3)
- ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği. (2015). *Kültür Rotaları Planlama Rehberi*. ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği Yayınları Kılavuz Kitapçıklar Dizisi 3. http://www.tarihikentlerbirligi.org/wp-content/uploads/rota-rehberi_press.pdf
- Danube Kültür Rotası Projesi. (2013). *Roman Emperors' Route and The Danube Wine Route. Managing Visitors on Thematic Cultural Routes Handbook. Cultural Routes of the Council of Europe Evaluation Cycle 2018-2019*. <https://rm.coe.int/roman-emperors-and-danube-wine-route/168094d20c>
- Dayoub, B., Yang, P., Dayoub, A., Omran, S., & Li, H. (2020). The role of cultural routes in sustainable tourism development: A case study of Syria's spiritual route. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 15(6), 865-874. <https://doi.org/10.18280/ijssdp.150610>
- del Pilar Hurtado-Yugcha, J., Quisimalin-Santamaría, H. M., Mancheno-Saá, M. J., Gamboa-Salinas, J. M., & Castro-Analuiza, J. C. (2022). Tourist routes, a link between economic and cultural development in the modern marketplace. *Journal of Positive School Psychology*, 6 (5), 1562-1572. <https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/download/6096/4017>
- Durusoy, E. (2014). *From an Ancient Road to a Cultural Route: Conservation and Management of the Road between Milas and Labraunda*. New edition [online]. Istanbul: Institut français d'études anatoliennes, (generated 04 février 2023). <https://doi.org/10.4000/books.ifeagd.211>.
- Genç, R. (2022). Cultural Routes as a Tool for Sustainable Tourism and Socio-Economic Development. In C. Ribeiro de Almeida, J. Martins, A. Gonçalves, S. Quinteiro, & M. Gasparini (Eds.), *Handbook of Research on Cultural Tourism and Sustainability* (pp. 17-31). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-9217-5.ch002>

- Gaweł, Ł. (2012). Zarządzanie strategiczne szlakiem dziedzictwa kulturowego w świetle koncepcji stakeholders. *Turystyka Kulturowa*, 10, 31–40.
- Góral, A. (2016). Cultural routes as a medium for changes in regions. In R. Amoêda, S. Lira, & C. Pinheiro (Eds.), *Heritage 2016 : proceedings of the 5th International Conference on Heritage and Sustainable Development* (Vol. 1, pp. 273–281). GreenLines Institute.
- ICOMOS. (2008). *ICOMOS Charter on Cultural Routes*. https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/culturalroutes_e.pdf, Erişim Tarihi: 10 Ekim 2021.
- Interreg-central.eu (2016). Community Engagement in Cultural Routes. <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/http://www.interreg-central.eu/Content.Node/ECRR.html/CE81-ECRR-D.T1.1.1-Work-paper-Promotion-Transnational-Cultur> Erişim Tarihi: 10 Ekim 2021.
- Interreg-central.eu (2022). <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/ECRR/CE81-ECRR-DT121-Concept-of-Reformation-themed-cultural-Route.pdf> Erişim Tarihi: 15 Ekim 2021.
- Kamińska, K. (2013). Szlak kulturowy–nowa strategia uobecniania przeszłości= Cultural route–the new strategy of representing the past. *Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego*, 27, 319–329.
- Khovanova-Rubicondo, K. M. (2012). Cultural routes as a source for new kind of tourism development: Evidence from the council of Europe's Programme. *International Journal of Heritage in the Digital Era*, 1(1), 83-88. <https://doi.org/10.1260/2047-4970.1.0>
- Kültür Envanteri (2022). Menteşe Kentsel Sit Alanı Kültür Envanteri. https://kulturenvanteri.com/tr/arastir/h/?_ara=mente%C5%9Fe+kentsel+sit&_per_page=1000 Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021.
- Kültür Rotaları Derneği (2022). Tim rotalar. <https://cultureroutesinturkey.com/tr/tum-rotalar/>
- Majdoub, W. (2010). Analyzing cultural routes from a multidimensional perspective. *Almatourism - Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 1(2), 29–37. <https://doi.org/10.6092/issn.2036-5195/2029>
- Mariotti, A. (2012). Local System, Networks and International Competitiveness: from Cultural Heritage to Cultural Routes. *Almatourism - Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 3(5), 81–95. <https://doi.org/10.6092/issn.2036-5195/3208>
- McCormack, P. A. (2017). Walking the land: Aboriginal trails, cultural landscapes, and archaeological studies for impact assessment. *Archaeologies*, 13(1), 110-135.
- Meyer, D. (2004). Tourism routes and gateways: key issues for the development of tourism routes and gateways and their potential for pro-poor tourism. *ODI discussion paper*. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=1d5f14ef5e59ece4d71e275134573842a5af9b71>
- Murray, M., & Graham, B. (1997). Exploring the dialectics of route-based tourism: the Camino de Santiago. *Tourism management*, 18(8), 513–524. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(97\)00075-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(97)00075-7)

- Shishmanova, M. V. (2015). Cultural tourism in cultural corridors, itineraries, areas and cores networked. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 188, 246-254. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.382>
- Strauss, C. H., & Lord, B. E. (2001). Economic impacts of a heritage tourism system. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 8(4), 199–204.
- Terzić, A., & Bjeljic, Ž. (2016). Cultural Routes – Cross-border Tourist Destinations within Southeastern Europe. *Forum geografic*, XV(2), 180-188. doi:10.5775/fg.2067-4635.2015.041.d
- Timothy, D. J. (2018). Cultural routes: Tourist destinations and tools for development. In D. H. Olsen, & A. Trono (eds.), *Religious Pilgrimage Routes and Trails: Sustainable Development and Management* (pp. 27-37). Wallingford: CABI.
- Weaver, D. B. (1995). Alternative tourism in Montserrat. *Tourism Management*, 16(8), 593–604. [https://doi.org/10.1016/0261-5177\(95\)00082-8](https://doi.org/10.1016/0261-5177(95)00082-8)
- Xian. (2005). A consideration on the definition of the setting and management protection measures for cultural routes. *ICOMOS, Scientific Symposium*. <http://www.international.icomos.org/xian2005/papers.htm>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The Menteşe Urban Protected Area still has its distinctive character, which is like Safranbolu (Karabük) and Beypazarı (Ankara) in terms of cultural composition. Menteşe stands out for its tiny streets, which display local cuisine and products being provided, Turkish and Rum houses, and ancient civil architecture examples. It is one of the few places where the nomadic (Yörük) Muğla lifestyle can be seen. Despite Menteşe's distinctive characteristics, it is noteworthy that Muğla is one of the world's most well-known tourist destinations, which keeps it in the tourist spotlight. With its tourism potential, Menteşe demonstrates that Muğla is appropriate for both maritime and culture tourism. The research's problem in this context is to identify Menteşe's potential for cultural tourism and to create routes that are appropriate for the region. Aside from major tourist destinations like Bodrum, Marmaris, Akyaka, and Fethiye, Menteşe's prominence as a cultural tourism destination requires some investment activities. Through cultural routes, it is possible to make sure that the hidden cultural heritage is seen by the users. This study investigates the potential cultural routes in Menteşe Urban Protected Area to aid in the branding and promotion of the region, contribute to the tourism and economics of the region, and promote the preservation of authentic culture.

Research Questions:

Cultural routes are considered as a solution to ensure the equal distribution of tourism income and to solve the carrying capacity problems. It also contributes to reviving forgotten or hidden cultural values (McCormack, 2017). This study emphasizes the significance of cultural routes while also highlighting the key factors that must be considered when developing routes. A thorough planning procedure is followed by a protracted and difficult process known as route development studies. As a result, a route's success depends on whether it was completely and flawlessly designed, or whether it was designed while taking into consideration variations. The route-development process is a place to start in this situation for the desired outcomes. To build the cultural route settings for the Menteşe Urban Protected Area, this study attempts to explain the development process of cultural routes systematically and thoroughly. The following research questions are relevant to this situation:

RQ₁: How does the Menteşe Urban Protected Area now situate in relation to cultural routes?

RQ₂: Which resources can be employed for the Menteşe Urban Protected Area's cultural routes?

RQ₃: How should the Menteşe Urban Protected Area's cultural routes be created?

Literature Review:

The phrase "cultural route" describes a physical route whose limits are established by the definition of culturally significant locations within the context of a theme (Xian, 2005). Cultural routes are at the forefront of projects focused on various themes, especially in Europe (Cojocariu, 2015), by ICOMOS, UNESCO and the Council of Europe (Terzić and Bjeljic, 2016). Cultural routes, where tangible and intangible cultural heritage are synthesized together, cities are connected to each other and form a corridor, contribute to the development of the region and its sustainability with the controlled use of scarce resources by using tourism activities as a tool (Shishmanova, 2015). In addition, the local people are provided with a share of tourism by meeting the needs of the route visitors such as accommodation, food, and beverage. There are routes that have been utilized in the past or that were established later and are currently in use in every geographic region of the world. All these routes can be brought into tourism as cultural routes with the support of stakeholders who come together for a common purpose, within a systematic plan. Successful examples of these routes can be seen in Europe (e.g. Transromanica), Central Asia (e.g. Silk Road) and Turkey (e.g. Lycian Way, St. Paul's Way, Phrygian Way) (see Council of Europe, 2022; Cultural Routes Association, 2022).



Methodology:

The data used in the design of the routes were obtained from systematic field trips made to the urban protected area. Four of the field trips that took place between September and November 2021 were prior to the route-developing process; two of them were carried out after the route sketches were designed. While on each visit, the notes required for the route development process were simultaneously taken. Thematic content analysis was used in data analysis to determine route resources, infrastructure, route features and route points. In addition, SWOT (strengths, weaknesses, opportunities, and threats) process analysis was adopted to reveal the current structure of the Menteşe Urban Protected Area. The route sketches prepared at the end of the route development process were checked by the researcher by making two site visits. The “Cultural Route Planning Model” was adopted in the route development. A four-stage model was followed: (i) Infrastructure: Process Preparation, (ii) Overview: Research and Evaluation, (iii) Planning: Regional Route-Creating, (iv) Management: Realization and Promotion Process. The route-development process used situation analysis, classification, and mapping. Therefore, in the second part of the study, results, and suggestions about the cultural route of the Menteşe Urban Protected Area are presented.

Results and Conclusions:

According to Murray and Graham (1997), routes are ways to show people the characteristics that make a place special or desirable. Similarly, it has been observed that Menteşe Urban Protected Area also exhibits the unique cultural character of Menteşe: authentic daily life, Yörük Turkmen traditions, Turkish and Rum traditional civil architecture, festivals, local cuisine products, traditional clothes. According to Góral (2016), cultural routes should be developed in accordance with the content of each route. However, it is expected that the values and resources included in the route will interact with each other (Kamińska, 2013). Considering that the development process model of each route differs, it has been revealed that the models used in this study are explanatory in the cultural route designs of the Menteşe Urban Protected Area.

The route sketches, which include twenty or more buildings, which maintain their importance within the scope of Menteşe Urban Protected Area, seem suitable for half a day or a day. However, it can take up to two days with integrated routes. Being close to Akyaka and Marmaris destinations, it has a feature that can be evaluated as short-term on tour routes. Another point that draws attention within the scope of the route is that it is more suitable for closed and private groups rather than crowded groups. The reason can be given as parking problems of large bus, limitation of movement in narrow streets and service limitations. It is considered suitable for walking tours with groups of maximum 15-20 people.

The focus of this research was to offer the Menteşe Urban Protected Area to visitors using routes that come under the category of cultural tourism. Although similar processes are followed in the development of the routes, there are deviations in the subject and content of the route. In this context, the route development process followed in this study has been prepared to reveal the potential of the Menteşe Urban Protected Area in the most comprehensive way. Therefore, researchers are recommended to adopt the most appropriate route development process for the content of the route in the development of routes. This recommendation is also the reason why the route development models available in practice and theory could not be applied in the same way in this study..

